

Nr 99

Av herr **Edström m. fl.**, om inordnande av förskolorna i det allmänna skolväsendet, m. m.

(Lika lydande med motion nr 154 i Andra kammaren)

Förskolans stora betydelse för barnens utveckling och anpassning vitsordas sedan länge enstämmigt av alla berörda parter, av forskare, av målsmän och skolans företrädare. Beträffande de sistnämnda kan det vara på sin plats att erinra om den undersökning, som utfördes av 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården. 578 småskollärarinnor med tillsammans 13 403 elever, bland vilka drygt 4 000 tidigare besökt en förskola, besvarade en enkät om deras erfarenheter av förskoleverksamheten. De flesta ansåg att de som tidigare gått i förskola var mer självständiga, hade större ordförråd och kunskap om verkligheten och hade större förmåga att uttrycka sig klart och sammanhängande. Även förmåga till koncentrerat sysslande med arbetsuppgift ansåg majoriteten vara utmärkande för dessa elever (SOU 1951: 15 sid. 503 f). Målsmännens ökade intresse att sända sina barn till förskolorna talar sitt tydliga språk angående dessas värdering av förskolorna.

Även statsmakterna har deklarerat sitt positiva intresse. Men bl. a. bristen på utbildade förskollärare har lett till att utbyggnaden inte kunnat ske snabbare. Denna brist har i sin tur varit förorsakad av oklarheten om vilken statlig myndighet som skall vara tillsynsmyndighet för förskoleseminarierna.

Snabb utbyggnad av förskoleväsendet

Det är därför välkommet att i årets statsverksproposition anmäls att regeringen tagit ställning i denna fråga. Dess värre följs detta beslut inte av någon väsentligare upprustning av förskoleseminariernas utbildningskapacitet. För närvarande examineras visserligen årligen 230 förskollärare. Avgången av verk samma förskollärare är emellertid nästan lika stor — 200 à 210. Antalet sökande till förskoleseminarierna brukar vara ca 800. Efterfrågan på utbildad personal är som ovan visats mycket stor. Förskoleseminarierna utgör alltså på detta viktiga område en flaskhals. I årets statsverksproposition anmäls en preliminär höjning av anslaget till förskoleseminarierna med 625 000 kronor. Det ackumulerade behovet av förskollärare kräver insatser av betydligt större omfattning. Vi ämnar därför i samband med den väntade särpropositionen föreslå ett väsentligt högre anslag till utbyggnad av förskoleseminarierna.

Även till utbyggnaden av förskolorna måste anslås betydligt ökade resurser. Som ett första mål bör eftersträvas att ge samtliga sexåringar som så önskar tillfälle att gå i förskola. En sådan utbyggnad är angelägen inte minst ur social

rättvisesynpunkt. Förskolornas utvecklingsfrämjande betydelse för barn med mindre stimulerande hemmiljö är ett viktigt led i skolreformens strävande att ge varje barn en lika chans. Vi har i en annan motion framfört förslag om högre statsanslag till driften av förskolor.

Inordnandet av förskoleväsendet i det allmänna skolväsendet under bevarande av dess egenart

I direktiven till 1957 års skolberedning undantages emellertid uttryckligen förskolorna från utredningsuppdraget med motivering att det skulle bli alltför arbetskrävande och därmed tidskrävande för beredningen att ta upp förskolans framtida ställning. "Gränsen mellan förskolans och småskolans arbetsområden bör således icke nu ändras", heter det (prop. 106: 1957 sid. 49).

Skolberedningens arbete är slutfört. Enligt vår mening är det nu hög tid att ta upp denna frågeställning.

I ovannämnda direktiv sammanfattas uppdraget något oegentligt till att avse, beträffande den organisatoriska delen av uppdraget, "den obligatoriska nioåriga skolan och de närmast anslutande skolreformer, som kan komma att (spärtrat här) samorganiseras med denna". Att förskolorna *kan* komma att samordnas med det allmänna skolväsendet är enligt direktiven i övrigt ingalunda uteslutet. Som nämnts var det arbetsbesparande skäl som angavs för utelämnande av förskolorna från uppdraget. Beträffande den pedagogiska delen av uppdraget antyds t. o. m. att det kan finnas starka sakliga skäl att behandla denna skolform i samband med omdaning av den obligatoriska skolan. Även om de yttre gränserna för denna är desamma överlättes åt beredningens eget bedömande att avgöra "hur långt arbetet i detta stycke skall drivas på den inre linjen" (sid. 59 f.).

I diskussionen kring skolmognaden måste skolberedningen utnyttja denna möjlighet att på den inre pedagogiska linjen gå utöver direktivens yttre gränser och belysa förskolornas betydelse för skolmognaden.

Skolmognad är som begrepp oklart. Skolberedningen citerar professor Trankell, som betonar att skolmognaden inte är beroende enbart av barnets utvecklingsnivå utan även av hur skolan ställer sina krav och hur den arbetar. "I Sverige synes man vid fastställandet av skolmognaden i allmänhet ha utgått ifrån kraven hos den hittillsvarande skolan sådan den utformats med tanke på sju-åringarnas mognadsnivå, något som varit ägnat att på detta stadium konservera traditionell skolmiljö, hävdvunna undervisningsformer, gällande kursplanefordringar etc. Barnets anpassning till skolan är emellertid i första rummet en anpassning till den undervisning och handledning barnet där får."

Som jämförelse anför skolberedningen praxis i några andra länder, vilket visar att skolgången börjar sent i vårt land. I Tyskland är sexårsåldern och i de anglosaxiska länderna femårsåldern det normala. Den undervisning som meddelas på detta stadium är självfallet ur svensk synpunkt förskolemässig,

Skolberedningen sammanfattar erfarenheterna av ett så tidigt omhändertagande av barnen: Under i övrigt gynnsamma förutsättningar erbjuder det många fördelar; "barnet får en efter sin ålder anpassad social fostran, leken utnyttjas i utvecklingsfrämjande syfte, iakttagelser av barnens beteende kan i många fall leda till medicinskt eller psykologiskt ingripande som eljest skulle komma för sent. Expertisen tillerkännes lekskolor och förskolor allmänt stor betydelse. Under dessa förhållanden kommer vi i vårt land säkerligen inte ifrån att förr eller senare allvarligt överväga inrättandet av förskoleklasser eller låta barnen börja skolan redan i sexårsåldern."

Skolberedningen finner förskolornas roll för skolmognaden vara så avgörande att man trots direktivens begränsning direkt förordar, att förskoleväsendet successivt bygges ut "med syfte att så småningom kunna införliva det med det allmänna skolväsendet".

Vi delar till fullo skolberedningens bedömning av förskolornas betydelse. Den utveckling som skolberedningen skisserat är ofrånkomlig. Det är därför angeläget att redan nu framsynt planlägga fortsatta insatser på detta viktiga område.

6-åringarna utgör för närvarande ett problem i de förskolor, som har plats även för yngre barn. På grund av denna praktiska erfarenhet har därför på många håll skapats särskilda förskoleklasser för 6-åringar. Även barnpsykologisk forskning har visat, att femårsåldern utgör slutet på en period i barnets utveckling.

I enlighet med gällande skolstadga kan efter vederbörligt prov 6-åringar placeras i småskolans första klass. Många 6-åringar väntar förgäves på att få plats i förskola. Bland de 6-åringar som inte ingår i någon av ovanstående kategorier finns många, som hör till sådana som mest skulle behöva gå i förskola — de vilkas föräldrar visar mindre intresse för barnens fostran.

Vi ser fram emot en målmedveten utbyggnad av förskolorna. Till en början gäller det i första hand att bereda plats för barn som fyllt 6 år. Längre fram synes emellertid en successiv reduktion av barnens ålder vid intagning i förskolan böra ske. Genom förskolan befrämjas skolmognaden, och en utbyggnad synes därför så småningom leda till en successiv sänkning av intagningsåldern i småskolan.

En annan fråga är att ge barn som inte är mogna för förskolan möjlighet till en efter deras mognadsnivå avpassad utvecklingsfrämjande lek.

Termen förskola bör enligt vår mening reserveras för verksamheten för barn i åldern året före inträdet i grundskolans lågstadium. En lämplig benämning för verksamhet för de yngre barnen synes vara lekskola eller lekstuga. Som överordnat begrepp för dessa senare inrättningar liksom för daghem m. m. bör termen barnstugor kunna kvarstå, i vilket begrepp alltså icke innefattas förskolorna. För dem som skall leda verksamheten i samtliga här nämnda institutioner synes benämningen förskollärare lämpligen böra kvarstå, eftersom alla utbildats vid förskoleseminarier.

Vissa av förskolans sysselsättningar har en direkt motsvarighet i den nuvarande småskolans undervisning. Den administrativa uppdelningen mellan de båda skolformerna motsvaras ej av någon genomförd uppdelning i undervisningen — helt naturligt, eftersom det är barnens utveckling som avgör undervisningens innehåll. Somliga moment finns i båda, andra blott i den ena. Det är en successiv utveckling som återkommer genom hela skolsystemet. De moment som förenar liksom förskolans allmänna betydelse för den fortsatta skolgången gör det befogat att, som också skolberedningen tänkt sig, inordna hela förskoleväsendet i det allmänna skolväsendet. För att bevara förskolornas egenart bör undervisningen bestridas av förskollärare.

Som ett steg i rätt riktning hälsar vi därför regeringens beslut att föreslå ett överförande av förskoleseminarierna till ecklesiastikdepartementet. Nästa steg bör enligt vår mening vara att även låta förskolan enligt vår definition sortera under samma statliga tillsynsmyndighet.

Med stöd av ovanstående hemställer vi,

- 1) att riksdagen måtte fatta ett principbeslut att förskolorna inordnas i det allmänna skolväsendet;
- 2) att riksdagen måtte besluta att den statliga tillsynsmyndigheten för förskoleväsendet skall vara kungl. skolöverstyrelsen.

Stockholm den 24 januari 1962

Gunnar Edström

Eric Källqvist

Ruth Hamrin-Thorell

Nr 100

Av herr **Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag för studieförbund.

(Lika lydande med motion nr 150 i Andra kammaren)

Stockholm den 24 januari 1962

Nils-Eric Gustafsson

Gärda Svenson

Ferdinand Nilsson
i Kungsängen

Ernst W. Olsson